

TRENING SOCIALNIH VEŠČIN KOT SREDSTVO ZA DOSEGANJE VIŠJE RAVNI SOCIALNE USPEŠNOSTI MLADOSTNIKOV / Vesna Starman, univ. dipl. soc. ped. / OŠ Šmarje pri Kopru in Srednja šola Izola

V pedagoški teoriji se je uveljavil pojem »socialno uspešnega mladostnika«. Socialno uspešen mladostnik ima na voljo, glede na druge, več potencialnih tehnik za premagovanje težkih medosebnih situacij in vsakodnevnih težav. Proces vključuje čas, ko je problem nastal, njegovo reševanje z izbiro med več alternativami, zavedanje posledic, ki jih bo prinesla odločitev ter vzroke in posledice samega ravnanja (Frosh 1983). Socialna uspešnost seveda ne more biti vezana zgolj na obvladovanje določenih socialnih veščin, kajti to bi pomenilo, da je zapostavljeno tako posameznikovo socialno okolje, v katerem je odraščal in v katerem živi, kakor mnogi drugi psihosocialni dejavniki, ki so vplivali nanj. Lahko pa rečemo, da predstavlja trening socialnih veščin sredstvo za doseganje višje ravni socialne uspešnosti. Socialno uspešen mladostnik je na primer tisti mladostnik, ki se zaveda samega sebe, ljudi okoli sebe in družbe v širšem smislu. Ima postavljen neki osnovni sistem vrednot, ki jih je sčasoma privzel za sebi lastne in pomembne in se jih v svojem življenju tudi skuša držati. Zna si zastavljati kratkoročne in dolgoročne cilje; zanje se je pripravljen potruditi, zna pa se tudi odrekat stvarem, ki bi ga pri tem ovirale. Zna se spopasti s problemi, ki mu prihajajo na pot; zaveda se, da so rešljivi, da je vedno mogoče izbirati med več rešitvami, in zna se odločiti za ustrezno. Socialno uspešen mladostnik lahko obvladuje eno ali več od naštetih socialnih veščin ali pa ima druge socialne spretnosti, ki mu bodo v življenju pomagale, da bo uspešneje komuniciral z ljudmi okoli sebe in se pozitivneje odzival na različne situacije.

Pomembno je, ali ima mladostnik dovolj mehanizmov za uspešno soočanje s situacijami, v katerih je.

Potreba po obvladovanju socialnih veščin se v današnjem času postavlja ob bok zahtevam po temeljnem

akademskem znanju, predvsem v obdobju po končanem šolanju, ko mladostnik zaključi pot formalnega izobraževanja, ko doseže ustrezno stopnjo izobrazbe in pridobi strokovni naziv ter se pojavina trgu delovne sile kot iskalec (prve) zaposlitve.

Pred tremi, štirimi, petimi desetletji je bil prehod iz šole v službo nekaj povsem običajnega, nezahtevnega in nestresnega. Skoraj vsak, ki je tedaj iskal zaposlitev, je lahko izbral med več ponujenimi možnostmi. V današnjem času ni več mogoče z gotovostjo trditi, vsaj ne dolgoročno, da bo neka študijska smer oziroma neko področje dela prineslo trajno zaposlitveno varnost. Poleg formalne izobrazbe, pri kateri se zahteva vedno višja stopnja, je potrebno, da se danes mladostniki opremijo z najrazličnejšimi socialnimi veščinami in znanji, da se bodo znali soočiti z negotovostjo in nepredvidljivostjo, ki jih čakata pri zaposlovanju. Gre za veščine, kako iskati službo, jo najti, obdržati in preživeti, tudi če jo bodo izgubili ali bodo nekaj časa brez nje.

Tudi Memorandum o vseživljenjskem učenju govori o »socialnih spretnostih« kot o vrsti novih temeljnih spretnosti, ki so potrebne za aktivno udeležbo v družbi znanja in ekonomiji, v kateri se od ljudi pričakuje, da se bodo sposobni obnašati mnogo bolj avtonomno kot v preteklosti (Memorandum o vseživljenjskem učenju 2000).

Splošna definicija opredeljuje socialne veščine kot pomoč ljudem za doseganje bolj kakovostnega življenja z namenom, da bi posvetili večjo skrb sebi in svojemu življenju (Hopson in Scally 1981). Zurilla in Goldfried (v Frosh 1983) pravita, da je pod pojmom socialne veščine mišljena sposobnost prepoznavanja različnih možnosti dožemanja in odzivanja ter zmožnost izbire med njimi, ko se znajdemo v različnih situacijah. Socialne veščine

v splošnem pomenu so predstavljene tudi kot spretnost reševanja problemov, ki jih postavlja pred ljudi konkretno življenje (Spence in Shepherd 1983).

Luckasson in drugi (2002, v Tasse in drugi 2006) so socialne spretnosti opisali kot tiste spretnosti, ki vsebujejo oblikovanje in vzdrževanje odnosov, interakcije z drugimi, socialno udeležbo, socialno mišljenje, vključevanje, osebno varnost, sledenje zakonom in medosebne zaupljivosti. Ljudje kot socialna bitja potrebujemo intenzivno interakcijo z drugimi ljudmi, kar je eden izmed glavnih dejavnikov za razvoj in udejanjanje vseh naših potencialov. Ne glede na to, v katerem življenjskem obdobju se dogajajo, pa se po kvaliteti teh odnosov odraža kvaliteta sodelovanja z ljudmi, ki nas obkrožajo (Lepičnik-Vodopivec 2010). Nenehne spremembe nakazujejo potrebo po sodelovanju med ljudmi. Ravno zato se moramo vsi naučiti omejenih spretnosti, kar povečuje stopnjo naše strpnosti, kvalitetnega skupnega reševanja problemov in dviga zavesti osebne odgovornosti. Socialne spretnosti oziroma veščine so morda najpomembnejše sposobnosti, ki jih človek potrebuje skozi življenje.

Razvoj zdrave osebnosti temelji na komunikaciji. Že pred desetletji so strokovnjaki poudarjali pomembnost sporazumevanja z drugimi, poglobljenega dialoga, soočanja argumentov v skupini, primerjanja in razjasnjevanja idej za uspešno učenje in spoznavnega razvoja nasploh, saj se znanje gradi in bogati predvsem v socialnih procesih razgovora, »pogajanja« o pomenu raznih pojmov in pojavov, dogaja se med profesorjem in dijaki in vse bolj tudi med dijaki samimi. Aktivno znanje se nenazadnje rojeva v produktivnem dialogu in timskem sodelovanju. Navedeno povečuje občutke delavnosti, ustvarjalnosti, pripadnosti, sposobnosti ... (Lepičnik-Vodopivec 2010).

Socialne spretnosti se nanašajo tudi na razvijanje občutka lastne vrednosti.

V strokovni literaturi je mogoče zaslediti še en pomensko soroden pojem, »self empowerment«, za katerega je v slovenščini zelo težko najti ustrezen izraz. Še najbližji mu je »opolnomočenje« oziroma »krepitev samega sebe«. Gre za sposobnost zavestnega vplivanja na to, kar se nam dogaja v odnosu do drugih in do fizičnega sveta. V tem procesu krepitve samega sebe oseba prevzame večjo odgovornost zase in za svoje življenje ter se zaveda, da so v vsaki situaciji mogoče različne izbire; te izbire zna prepoznati in nato izbrati na podlagi njej lastnih vrednot, prioritet in obvez (Hopson in Scally 1981).

Socialni trening lahko opredelimo kot pomoč pri:

- oblikovanju pozitivne samopodobe,
- razvijanju in oblikovanju tistih vrednot, drž in navad, ki so potrebne za odgovorno prevzemanje nalog v življenju,
- pridobivanju tistih veščin in znanj, ki jim bodo v konkretno pomoč v različnih situacijah vsakdanjega življenja (Lisec in Metelko Lisec 2003).

Poleg kriterija ključnih življenjskih obdobij se številni socialni treningi strukturirajo glede na posamezne ciljne skupine, ki potrebujejo povsem specifične spretnosti, vedenjske vzorce in izkušnje. Primeroma naštetje situacije so vse prej kot lahke in zahtevajo veliko mero osebnostne zrelosti, duševne in duhovne moči in mnogih drugih veščin in znanj, ki jih lahko najdemo pod širšim pojmom socialnih veščin. V tej perspektivi je vloga socialnih veščin jasnejša: mladim pomagajo, da se naučijo bolj kakovostno in manj obremenilno srečevati s težkimi situacijami, ki jih prednje postavlja življenje.

Ena takih skupin so dijaki in dijakinje srednje vzgojiteljske šole. Dijaki in dijakinje, ki se vpisujejo v ta program, nameravajo delati na področju vzgoje otrok, mladostnikov, oseb s posebnimi potrebami, odraslimi, starejšimi... Delo

s ljudmi in predvsem vzgoja ljudi je področje, ki je izredno odgovorno, naporeno in ima dolgoročne posledice, zato je pomembno posameznike, ki bodo delali v takih poklicih, čim bolj usposobiti.

Take šole morajo imeti v mislih celostno oblikovanje mladega človeka, zato bi morale dajati velik poudarek socialni opremljenosti dijakov. Gre za pristop k vzgoji, pri katerem je v središču oseba kot celota.

Že tretje leto izvajam trening socialnih veščin za dijake in dijakinje srednje

šole Izola, smer predšolska vzgoja. Prvo uro so dijaki prijetno presenečeni nad metodo dela, ki je drugačna od formalnega pouka. Odstranimo namreč klopi in se posedemo v krog. Vsako uro pripravim drugo temo, ki jo z različnimi metodami in oblikami dela predelamo. Glavni del je vedno komunikacija, izmenjava mnenj, stališč in pogledov. Moja naloga je predvsem, da usmerjam komunikacijo, ohranjam nivo spoštljivega podajanja in sprejemanja različnosti ter pripravim vzpodbudno in varno okolje. Tako dobi vsak udeleženec priložnost izraziti sebe, raziskovati svoje meje ter sprejemati

druge. V igrah vlog se udeleženci lahko preizkusijo v različnih vlogah in izboljšujejo svoje komunikacijske in druge socialne veščine.

Svoja razmišljanja, dognanja po vsakem sklopu shranjujejo v svojo osebno mapo v obliki refleksij. Ob koncu šolskega leta predstavijo področja, ki so najbolj pripomogla k njihovi osebni in poklicni rasti.

Pri zaključni evalvaciji, ki sem jo opravila s pomočjo anonimnih anket, so si bili dijaki enotni v tem, da je bila vsebina treninga zelo koristna tako za njihovo osebno rast kot za dojetje teoretičnega dela strokovnih vsebin. Napisali so tudi, da so jim te vaje pomagale pri vzpostavljanju boljših odnosov s sošolci, saj so se imeli priložnost bolje spoznati. Velikokrat se jim je zgodilo, da jih je kakšen sošolec/sošolka, ki je bil/-a sicer pri formalnem pouku bolj zadržan/-a, prijetno presenetil/-a s svojimi predlogi, mnenji, stališči, ustvarjalnostjo in podobnim.

Učenje treninga socialnih veščin se je izkazalo za učinkovito sredstvo celostnega razvoja celo pri demotiviranih in vsega naveličanih mladostnikih; izkušnja je pokazala, da se mladi kljub vsej navidezni demotiviranosti zanimajo zase in za druge. Iz te izhodiščne točke je mogoče razširiti interes mladostnika tudi na druga področja njegovega življenja. Pri učenju socialnega treninga ima učitelj/profesor pomembno vlogo. Mladostniku lahko pomaga doseči pomembne spremembe v smislu osebnostne rasti in razvoja ter tako bistveno pripomore k pozitivnim socialnim spremembam.

ZAKLJUČEK

Socialne veščine učijo spoznavati, poslušati, razumeti in življati se drug v drugega. Sprejemanje drugačnosti kot posledica tega zagotavlja učinkovitejše reševanje konfliktov in vodi k boljšemu sodelovanju, kar pa nedvomno izboljšuje tudi socialno klimo v razredu. Poleg tega spodbuja zmožnost samoreflektivnega razmišljanja, kar zagotavlja razvoj v zrelo osebo. Vzgoja,

ki je osredotočena tudi na kritičnost, lahko doseže takšen učinek, ki bo za mladega človeka relevanten.

In ravno to je cilj, ki ga današnja družba želi doseči pri mladostnikih – da postanejo socialno uspešni mladostniki.

Literatura

- Hopson Barrie in Scally Mike (1981) *Lifeskills teaching*. Berkshire: McGraw-Hill Book Company.
- Lisec, M. in Metelko Lisec, T. (2003) *Socialni trening*. Albatros.
- Memorandum o vseživljenjskem učenju* (2000) Bruselj: Komisija Evropske skupnosti. Dostopno na <http://linux.acs.si/memorandum/html/>, 20. 1. 2015.
- Spence S. in Shepherd G. (ur.) (1983) *Developments in Social Skills Training*. London: Academic Press.
- Stephen Frosh (1983) Children and teachers in schools. V: Spence S. (ur.) in Shepherd G. (ur.), *Developments in Social Skills Training*. London: Academic press, inc.